

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทุนทางวัฒนธรรมด้านการละเล่นท้องถิ่น ของชุมชนดุสิตาราม เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด¹

¹ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

บทคัดย่อ

การวิจัยเพื่อค้นหาต้นแบบทุนทางวัฒนธรรมด้านการละเล่นท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทุนทางวัฒนธรรมด้านการละเล่นท้องถิ่นภายในชุมชนดุสิตาราม เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม จำนวน 400 ชุด ทำการสัมภาษณ์ผู้อนุรักษการละเล่นท้องถิ่นรวมถึงการลงพื้นที่ชุมชนสำรวจด้วยแบบสำรวจบริบททางสังคม พบว่า ชุมชนแห่งนี้ตั้งมานานกว่า 100 ปี เรียกกันทั่วไปว่า “ชาวปากคลองบางกอกน้อย” ตั้งเดิมเป็นพื้นที่ทำสวนผลไม้ เช่น เงาะ ทุเรียนมะพร้าว มะม่วง กล้วย ฯลฯ โดยเฉพาะ “เงาะเป็นผลไม้ที่มีชื่อเสียง เรียกว่า “เงาะบางยี่ขัน” มีรสหวาน เนื้อมาก เมล็ดลีบ เนื้อไม่ติดเมล็ด” มีวัฒนธรรมการละเล่นพื้นบ้าน เช่น ฝึลอบ แม่ศรี ลิงลม กระปี่กระบอก กลองยาว เล่นกันในงานเทศกาลสงกรานต์ นับแต่หลังสงครามโลกจนถึงปัจจุบัน กระแสการพัฒนาเชิงพื้นที่ทางสังคมเปลี่ยนแปลงไปจากชนบทสู่ความเป็นเมือง ส่งผลต่อวัฒนธรรมแปรเปลี่ยน ร่องรอยอดีตของวัฒนธรรมการละเล่นท้องถิ่นเหลือเพียงผู้สืบทอดคณะศรีดุสิต และคณะลูกธนบุรี หรือ สำนัก “ศ.ลูกธนบุรี” เป็นรุ่นลูกหลาน ปัจจุบันการสืบทอดในระดับชุมชนล่าบากมากขึ้นเพราะการมีส่วนร่วมในชุมชนมีน้อยมาก ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมส่วนใหญ่มาจากบุคคล เช่น เพศ อายุ อาชีพ สถานภาพสมรส และรายได้ต่อเดือน เมื่อปัจจัยเปลี่ยนแปลงไปทำให้การมีส่วนร่วมเปลี่ยนไปด้วย พร้อมกับเกิดมีความขัดแย้งทางความคิดในการพัฒนาชุมชนมาก การจัดการทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนย่อมเหลือไว้เฉพาะส่วนบุคคลและครอบครัวที่มีใจรักและศรัทธา

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วม, ทุนทางวัฒนธรรม, การละเล่นท้องถิ่น, การจัดการ, ชุมชนดุสิตาราม

วารสารสวนสุนันทาวิชาการและวิจัย

Suan Sunandha Academic & Research Review

The Participation of Citizens in the Management of Cultural Capital Activities in the Local Dusitaram Community, Bangkok Noi District, Bangkok

Phusit Phukamchanok¹

¹Faculty of Humanities and Social Sciences, Suan Sunandha Rajabhat University

Abstract

This research was conducted to find the underlying cultural capital in local plays, and level of participation of citizens in the management of cultural capital activities within the local Dusitaram community, Bangkok Noi District, Bangkok. The data were collected with 400 questionnaires and local conservation activity interviews, including urban areas surveyed in a social context. The research found that this community was established more than 100 years ago. In the past, this area consisted of orchards, such as rambutan, coconut, mango, banana trees, etc. Of special note was the Banggeeken Rambutan, It is sweet, has a lot of fresh, small seeds, and the fresh does not stick to the seed. There are many folk culture plays, such as Phi Lob, Mae Sri, Linglom, Krabee Krabong, and Klongyao. These activities were enjoyed by the community, especially during Songkran, from the time of WW II until now. The current of social development changed from countryside to city and it affected culture change in the people. The only trace of folk culture plays remaining are Sridusit Band, Luk Thonburi Band or S. Luk Thonburi among the descendants of the community. Nowadays, the passing on of these traditions is rare because there is continuously less participation. The key factors from individuals were: sex, age, career, marital status, and salary rate. When the factors of social participation changed, community empowerment for tourist hospitality was at medium level; there were some conflicts with community development. Thus, the capital cultural management was dependent on individuals and families that cherished and remained faithful to culture.

keywords: Participation, Cultural capital, folk culture plays, management

บทนำ

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ได้จัดทำนโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2555-2559) ระบุถึงการส่งเสริมอนุรักษ์และพัฒนาคุณค่าทางศาสนาคุณธรรมจริยธรรมศิลปวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ที่หลากหลายการวิจัยเกี่ยวกับองค์ความรู้ทางศิลปวัฒนธรรมประเพณีค่านิยมและสร้างสรรค์งานศิลปะระดับท้องถิ่นระดับชาติและระดับนานาชาติ(สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2554: 14) ซึ่งให้เห็นว่ารัฐบาลให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมในท้องถิ่นอย่างจริงจัง เพราะว่า “วัฒนธรรมเป็นแบบแผนของการประพฤติปฏิบัติของผู้คนในสังคมที่ได้รับการสั่งสมจากรุ่นต่อรุ่นที่แสดงออกในรูปของสัญลักษณ์ที่บ่งบอกถึงความคิดสติปัญญา รวมทั้งระบบคุณธรรมซึ่งสัญลักษณ์ที่แสดงออกอาจอยู่ในรูปแบบที่จับต้องได้ (เช่น ภาษาการแต่งกายเทคโนโลยี ศิลปะกิริยาท่าทาง) และรูปแบบที่จับต้องไม่ได้ (เช่น ความคิดความเชื่อค่านิยม) อย่างไรก็ตามสัญลักษณ์ทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดเนื่องจากสิ่งที่จับต้องได้มักมีความหมายหรือระบบคุณค่าอยู่เบื้องหลัง” (สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม, 2552: ก) วัฒนธรรมย่อมมีความเกี่ยวพันโดยตรงกับสังคม หากสังคมเกิดปัญหาเช่น ปัญหาการแตกแยกทางความคิดเห็นทางการเมือง ปัญหารัฐธรรมนูญในการรับวัฒนธรรมต่างชาติเข้ามาใช้ไม่เหมาะสมกับวัฒนธรรมของไทย ปัญหาการรู้จักกาลเทศะในการแต่งกายของวัยรุ่น ปัญหาการเสื่อมเลือนการละเล่นที่ดึงดูดของคนรุ่นปู่ย่า ตายาย พ่อแม่ ปัญหาการไม่เคารพผู้อาวุโส การไร้มารยาท ไม่รู้จักกาลเทศะ เห็นเงินตราภายนอก มีความกว่าความดีภายในของคนส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะการพัฒนาทางสังคมนิยมวัตถุนิยมทำให้เสื่อมเลือนวัฒนธรรมที่เคยมีมาแต่โบราณ ล้มวัฒนธรรมที่อุ้มชูให้ประชาชนอยู่ด้วยการอย่างมีความสุขในครอบครัว ชุมชน ถ้าหากสังคมเป็นสิ่งที่เรียกว่าร่างกายมนุษย์ วัฒนธรรมย่อมเปรียบเสมือนจิตวิญญาณของมนุษย์เช่นกัน เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไป ระบบต่าง ๆ ในสังคม อย่างเช่น ขนบธรรมเนียมประเพณีระบบครอบครัวระบบการปกครองได้เปลี่ยนแปลงไปอาจเป็นไปในทางก้าวหน้าหรือถดถอยเป็นไปอย่างถาวรหรือชั่วคราวโดยวางแผนให้เป็นไปหรือเป็นไปเองและที่เป็นประโยชน์หรือให้โทษก็ได้ทั้งสิ้น (สุรชัย หวันแก้ว 2538 : 156) สิ่งที่เห็นได้ชัด เช่น คือการสูญหายไปของการละเล่นชาวบ้านในงานเทศกาลหรือวาระสำคัญของชุมชน ซึ่งน่าเสียดายยิ่งเพราะวัฒนธรรมการละเล่นของท้องถิ่น ถือว่าเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่สืบทอดกันมารุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่งและมีความสำคัญอย่างยิ่ง คำว่าภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง พื้นเพรากฐานของความรู้ของชาวบ้าน ประกอบด้วย ลักษณะที่เป็นนามธรรม อันเป็นโลกทัศน์ ชีวิตทัศน์ เป็นปรัชญาในการดำเนินชีวิตเป็นเรื่องเกี่ยวกับการเกิด แก่ เจ็บ ตายและคุณค่า ความหมายของทุกสิ่งในชีวิตประจำวันและส่วนที่เป็นรูปธรรมเกี่ยวกับเรื่องเฉพาะด้านต่างๆ เช่น การทำมาหากิน การเกษตร หัตถกรรม ศิลปะ ดนตรีและด้านอื่นๆ (เสรี พงศ์พิศ, 2529: 145-146) โดยปกติวิถีชีวิตดั้งเดิมของประชาชนในชุมชนเมืองหลวงก่อนการพัฒนาเชิงพื้นที่ พ.ศ. 2475 มีการดำรงชีวิตที่ประกอบอาชีพของตนและสมาชิกในครอบครัวอยู่กันอย่างพอเพียง อาชีพที่สุจริต ไม่เบียดเบียนผู้อื่น รู้จักพอประมาณและไม่ลงทุนเกินตัว การยึดมั่นและปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนา

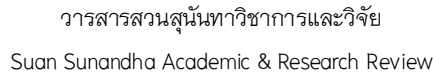
ถ้อยที่ถ้อยอาศัยซึ่งกันและกันอาศัยภูมิความรู้ของท้องถิ่นเป็นสำคัญ (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2555: 164) การที่นักวิจัยมุ่งเป้าประสงค์ในการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือวัฒนธรรมการเล่นของชุมชนย่านชุมชนดุสิตารามเนื่องจากชุมชนแห่งนี้เป็นชุมชนที่มีระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานกว่า 100 ปี ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการเปลี่ยนแปลงทางพัฒนาสังคมจากชุมชนแบบชนบทเป็นชุมชนเมือง กระแสการเมืองโลกกล่าวคือเป็นจุดยุทธศาสตร์ที่ติดกับอยู่ต่อเรือของญี่ปุ่นในสงครามโลกครั้งที่ 2 การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของประชาชนจากการเคลื่อนย้ายประชากรจากชนบทเข้าสู่เมือง ทำให้รากเหง้าทางวัฒนธรรมการเล่นท้องถิ่นเริ่มลดรูปเล็กลงมาก ถ้าหากขาดการวิจัยเพื่อศึกษาร่องรอยเหล่านี้จะหายไปไหนที่สุด จึงจำเป็นต้องหาปัจจัยเพื่อช่วยให้เกิดการอนุรักษ์ การพัฒนา และส่งเสริมสู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน ถ้าหากไม่มีการไปอนุรักษ์ ส่งเสริมและพัฒนาให้ดีขึ้น วัฒนธรรมด้านการเล่นของชุมชนอาจสูญหายไปพร้อมกับพัฒนาชุมชนเมืองของรัฐบาล และกรุงเทพมหานครได้ ซึ่งผู้วิจัยเชื่อมั่นเป็นอย่างยิ่งว่าวัฒนธรรมเหล่านี้หากขาดการอนุรักษ์ ส่งเสริม หรือค้นหารูปแบบที่จะรักษาไว้อย่างเหมาะสมจะสูญหายไปอย่างแน่นอน และไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ตามกาลสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างแน่นอน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อค้นหาต้นแบบทุนทางวัฒนธรรมด้านการเล่นท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการการจัดการทุนทางวัฒนธรรมด้านการเล่นท้องถิ่นภายในชุมชนดุสิตาราม เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่อาศัยอยู่ในชุมชนวัดดุสิตาราม เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ครอบคลุมในพื้นที่ 12 ไร่ จำนวนทั้งสิ้น 4,398 คน (สำนักงานเขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร, 2555) ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างไว้ตามสูตรทาโร ยามาเน่ ในจำนวนสูงสุด คือ 400 กลุ่มตัวอย่าง (Taro Yamane, 1973: 125) สำหรับเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม ด้วยการสุ่มตัวอย่างโดยไม่อาศัยความน่าจะเป็น (Non-Probability sampling) เก็บข้อมูลกับประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป ทั้งเพศชายและหญิง ทำการรวบรวมข้อมูลที่มีความชัดเจนและมีความสมบูรณ์ที่สุด นำวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อบรรยายข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง และการวิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์ด้วยการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) ตามโครงสร้างเนื้อหาที่กำหนด เกณฑ์การวัดการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นโดยแบ่งออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้ค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.21 - 5.00 (มากที่สุด) ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.41 - 4.20 (มาก) ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.61 - 3.40 (ปานกลาง/เฉย) ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.81 - 2.60 (น้อย) ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00 - 1.80 (น้อยที่สุด)

“ชุมชนวัดดุสิตาราม” ตั้งอยู่แขวงอรุณอมรินทร์ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 12 ไร่เศษ มีสัดส่วนเจ้าของที่ดิน ได้แก่

ลักษณะที่ 2 เป็นที่ดินเช่าของเอกชนอื่นๆ เช่าวัดสังกัดกรมศาสนาและกรมธนารักษ์ ประมาณ 30%

และลักษณะที่ 3 เป็นบ้านเช่าและห้องแถวประมาณ 20% มีร่องรอยที่สามารถพบเจอได้ในปัจจุบันดังที่มีอยู่ในแผนที่ดังนี้

แผนที่จุดสำคัญของทุนทางวัฒนธรรมในชุมชนวัดดุสิตาราม

ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด (2558: 56)

ร่องรอยที่ยังหลงเหลืออยู่ของขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชนเป็นประเพณีความเชื่อ เช่น การเข้าผี
 ลอบ เข้าแม่ศรี เข้าลิงลม ไม่มีผีสืบทอดแต่มีร่องรอยพอสืบค้น ได้แก่

1) การละเล่นผีลอบ มักเล่นในช่วงเทศกาลสงกรานต์ การละเล่นผีลอบเป็นการละเล่นที่เกี่ยวกับความเชื่อเรื่อง ภูต ผีวิญญาณ ยังเป็นการรวมกลุ่มของชาวบ้าน ในการร่วมกิจกรรมภายในชุมชนวัดคูสิตาราม

2) การละเล่นแม่ศรี มักเล่นในช่วงเทศกาลสงกรานต์ มีการละเล่นแม่ศรี นิยมเล่นในบรรดาผู้หญิงสาว การแต่งกายเป็นชุดไทยสวยงาม เล่นเพื่อความสนุกสนาน เป็นการแสดงถึงเอกลักษณ์วัฒนธรรม วิถีชีวิตของชาวชุมชน และยังเป็นการรวมตัวของคนในชุมชนวัดดุสิตาราม

3) การละเล่นลิงลม มักจะเล่นในช่วงเทศกาลสงกรานต์ โดยเป็นการละเล่นที่อัญเชิญผีลิงลมเข้าร่างทรง การละเล่นลิงลม เล่นเพื่อความสนุกสนานหลังจากการเหน็ดเหนื่อยจากการทำงาน และเป็นการสร้างความสามัคคีภายในชุมชน และเป็นกุศโลบายให้หนุ่มสาวมาเจอกัน

ส่วนทุนทางวัฒนธรรมที่คงหลงเหลืออยู่ คือ กิจกรรมต้นแบบการละเล่นไทยกระป๋องและกลองยาว โดยมีผู้สืบทอดอย่างชัดเจน นำโดยคุณครูประจวบ ทองคำสุก (ครูจุ่น) และคุณนิทยา นุชรักษา (อาจารย์โก) ผู้สืบทอดปัจจุบัน (อายุกว่า 70 ปี) โดยครูโก และมีสถานที่ชัดเจนของคณะศิษย์ลูกาธนบุรี เป็นต้นแบบของการละเล่นท้องถิ่นที่ยังสืบสานและถ่ายทอดให้กับเยาวชนในชุมชนและผู้สนใจอีกด้วย ดังภาพที่ 1-4 ต่อไปนี้

ภาพที่ 1 ชุดกระป๋อง

ภาพที่ 2 ชุดกระบอง

ภาพที่ 3 ตีกลองยาวถวายครู

ภาพที่ 4 การไหว้ครูและการครอบครู

นอกจากนี้ได้มีการฝึกสอนให้กับเยาวชนอายุ 15 ปีและเด็กอายุ 7-14 ปีที่สนใจในการเรียนรู้โดยอาศัยพื้นที่ของโรงเรียนวัดดุสิตารามเป็นพื้นที่ฝึกสอน นอกจากนี้ยังลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากภูมิปัญญาด้านการละเล่นเพิ่มมากขึ้นดังภาพที่ 5-6 ต่อไปนี้

ภาพที่ 5 การฝึกสอนทำรำการละเล่นลิงลมให้กับเด็กเยาวชน

ภาพที่ 6 การอธิบายพิธีกรรมไหว้ครูให้กับเยาวชนที่ลงพื้นที่เก็บข้อมูล

ในประเด็นสำคัญ คือ “การมีส่วนร่วมของประชาชน” ที่หมายถึงการที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมรู้ เข้าใจ คิดเห็น พิจารณาตัดสินใจ ลงมือทำดำเนินการ รับผลประโยชน์ ติดตาม รับผิดชอบในกิจกรรมด้านการละเล่นของชุมชน เป็นประเด็นสำคัญที่ให้ความสนใจเพราะเป็นปัจจัยในการขับเคลื่อนงานการพัฒนาหรือการจัดการทุนวัฒนธรรมด้านกิจกรรมการละเล่นในชุมชนดุสิตาราม เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร พบว่า ส่วนใหญ่ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมวันสงกรานต์ทุกครั้ง (ร้อยละ 13.10) และเข้าร่วมกิจกรรมเกือบทุกครั้ง (ร้อยละ 35.56) ส่วนกิจกรรมงานประเพณีของทางวัดประจำชุมชน เช่น การทำบุญตักบาตรปีใหม่ วันสงกรานต์ วันลอยกระทง เป็นต้น ประชาชนจะเข้าร่วมกิจกรรมนาน ๆ ครั้ง (ร้อยละ 35.92) และประชาชนมีความพึงพอใจในระดับมาก ใน 5 ข้อ โดยเรียงจากมากไปน้อยที่ดำรงชีวิตอยู่ในชุมชน ได้แก่

- 1) การบริการน้ำประปาภายในชุมชน (ค่าเฉลี่ย 3.57)
- 2) การบริการไฟฟ้าภายในชุมชน (ค่าเฉลี่ย 3.56)
- 3) การคมนาคม (เดินทาง) ภายในชุมชนหรือการติดต่อกับคนภายนอกชุมชน (ค่าเฉลี่ย 3.47)
- 4) การเข้าถึงชุมชนมีความสะดวกสามารถเข้าได้หลายช่องทาง (ค่าเฉลี่ย 3.43)
- 5) การบริการโทรศัพท์ภายในชุมชน (ค่าเฉลี่ย 3.42)

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการกิจกรรมการละเล่นของท้องถิ่นในชุมชนดุสิตาราม อาทิ การรำกระบี่ กระบอง กลองยาว การเล่นลิ้นลม การเข้าผีหรือผีลอบ โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.58) เมื่อพิจารณาตามรายด้านพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในกิจกรรมการละเล่นของท้องถิ่นอยู่ในระดับน้อยและปานกลาง ได้แก่

- 1) ด้านการร่วมรับรู้และเข้าใจ (ค่าเฉลี่ย 3.08)
- 2) ด้านการร่วมติดตาม ตรวจสอบและประเมินผล (ค่าเฉลี่ย 2.66)
- 3) ด้านการร่วมรับผลประโยชน์ (ค่าเฉลี่ย 2.63)
- 4) ด้านการร่วมรับผิดชอบ (ค่าเฉลี่ย 2.49)
- 5) ด้านการร่วมพิจารณาและตัดสินใจ (ค่าเฉลี่ย 2.40)
- 6) ด้านการร่วมคิดและแสดงความคิดเห็น (ค่าเฉลี่ย 2.39)
- 7) ด้านการร่วมดำเนินการ (ค่าเฉลี่ย 2.37) ทั้งนี้ในด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ **ด้านการร่วมรับรู้และเข้าใจ**

พบว่า โดยประชาชนจะรู้จักกับผู้สืบทอดและผู้เล่นการละเล่นท้องถิ่นด้านกระบี่กระบอง กลองยาว และการเข้าผีหรือผีลอบ เป็นอย่างดี (ค่าเฉลี่ย 3.24) และการเคยได้เห็นกิจกรรมการละเล่นท้องถิ่นด้านกระบี่กระบอง และกลองยาว (ค่าเฉลี่ย 3.20) ดังตารางที่ 1 ดังนี้

วารสารสวนสุนันทาวิชาการและวิจัย
Suan Sunandha Academic & Research Review

ตารางที่ 1 แสดงระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเล่นของท้องถิ่นในชุมชนดุสิตาราม เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมและรายข้อ

การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเล่นของท้องถิ่น	Mean	S.D.	ระดับ
ด้านการร่วมรับรู้และเข้าใจ	3.08	1.01	ปานกลาง
ด้านการร่วมคิดและแสดงความคิดเห็น	2.39	1.29	น้อย
ด้านการร่วมพิจารณาและตัดสินใจ	2.40	1.26	น้อย
ด้านการร่วมดำเนินการ	2.37	1.28	น้อย
ด้านการร่วมติดตาม ตรวจสอบและประเมินผล	2.66	1.18	ปานกลาง
ด้านการร่วมรับผลประโยชน์	2.63	1.25	ปานกลาง
ด้านการร่วมรับผิดชอบ	2.49	1.22	น้อย
ผลรวม	2.58	1.10	น้อย

*เมื่อพิจารณาค่าความกระจาย (SD.) มีการกระจุกตัวอย่างข้อมูลของประชาชนที่ตอบแบบสอบถามที่ชี้ไปในทิศทางเดียวกัน โดยเงื่อนไขที่ทำให้ข้อมูลเป็นเช่นนั้นได้ชี้ให้เห็นว่า ประชาชนส่วนใหญ่เป็นลูกบ้าน ที่ไม่ได้มีตำแหน่งทางสังคมและอยู่ในวัยทำงาน ที่มักจะทำงานนอกชุมชนเป็นส่วนใหญ่อีกประเด็นที่สำคัญคือ ผู้คนที่อาศัยอยู่มาจากพื้นที่อื่น ๆ อาศัยอยู่ในชุมชนส่วนใหญ่อายุไม่เกิน 40 ปี

ซึ่งทั้งผู้วิจัยเลือกอธิบายเพิ่มเติมในระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเล่นของท้องถิ่นในชุมชนดุสิตาราม จำแนกตามด้านการร่วมรับรู้และเข้าใจ เป็นระดับที่มากที่สุด ดังตารางที่ 2 นี้

ตารางที่ 2 ระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเล่นของท้องถิ่นในชุมชนดุสิตาราม จำแนกตามด้านการร่วมรับรู้และเข้าใจ

ข้อ	ด้านการร่วมรับรู้และเข้าใจ	Mean	S.D.	ระดับ
1	การรับรู้การเล่นท้องถิ่นด้านกระบี่กระบอง และกลองยาว	3.13	1.08	ปานกลาง
2	การรับรู้การเล่นท้องถิ่นการเข้าผีหรือผีลอบ	2.94	1.14	ปานกลาง
3	การได้เห็นกิจกรรมการเล่นท้องถิ่นด้านกระบี่กระบอง และกลองยาว	3.20	1.03	ปานกลาง
4	การได้เห็นกิจกรรมการเล่นท้องถิ่นด้านการเข้าผีหรือผีลอบ	2.90	1.15	ปานกลาง
5	การรู้จักผู้สืบทอดและผู้เล่นการเล่นท้องถิ่นด้านกระบี่กระบอง กลองยาว และการเข้าผีหรือผีลอบ	3.24	1.18	ปานกลาง
ผลรวม		3.08	1.01	ปานกลาง

โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.08) เมื่อพิจารณาตามรายข้อพบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเล่นของท้องถิ่นในชุมชนจำแนกตามด้านการร่วมรับรู้และเข้าใจอยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ โดยประชาชนจะรู้จักกับผู้สืบทอดและผู้เล่นการเล่นท้องถิ่นด้านกระบี่กระบอง กลองยาว และการเข้าผีหรือผีลอบเป็นอย่างดี (ค่าเฉลี่ย 3.24) และการเคยได้เห็นกิจกรรมการเล่นท้องถิ่นด้านกระบี่กระบอง และกลองยาว (ค่าเฉลี่ย 3.20) ขณะที่ระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเล่นของท้องถิ่นในชุมชนดุสิตาราม จำแนกตามด้านการร่วมดำเนินการ เป็นด้านที่มีส่วนร่วมน้อย ดังตารางที่ 3 นี้

ตารางที่ 3 ระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเล่นของท้องถิ่นในชุมชนดุสิตาราม จำแนกตามด้านการร่วมดำเนินการ

ข้อ	ด้านการร่วมดำเนินการ	Mean	S.D.	ระดับ
1	การร่วมกิจกรรมการฝึกการเล่นท้องถิ่นด้านกระบี่กระบอง กลองยาว และการเข้าผีหรือผีลอบ ลิงลม และผีแม่สี	2.29	1.34	น้อย
2	การร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวกับการจัดงานในช่วงเทศกาลที่มีการเล่นท้องถิ่นด้านกระบี่กระบอง กลองยาว และการเข้าผีหรือผีลอบ ลิงลม และผีแม่สี	2.42	1.37	น้อย
3	การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเล่นท้องถิ่นด้านกระบี่กระบอง กลองยาว และการเข้าผีหรือผีลอบ ลิงลม และผีแม่สีเสมอ	2.40	1.39	น้อย
4	การร่วมสนับสนุนงบประมาณในการเล่นท้องถิ่นด้านกระบี่กระบอง กลองยาว และการเข้าผีหรือผีลอบ ลิงลม และผีแม่สี	2.34	1.37	น้อย
5	การมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์การเล่นท้องถิ่นด้านกระบี่กระบอง กลองยาว และการเข้าผีหรือผีลอบ ลิงลม และผีแม่สี	2.43	1.25	น้อย
ผลรวม		2.37	1.28	น้อย

การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเล่นของท้องถิ่นด้านการร่วมดำเนินการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.37) เมื่อพิจารณาตามรายข้อพบว่า ทุกข้อมีระดับน้อย โดยประชาชนมีการมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์การเล่นท้องถิ่นด้านกระบี่กระบอง กลองยาว และการเข้าผีหรือผีลอบ ลิงลม และผีแม่สี อยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.43) นอกจากนี้ปัจจัยพื้นฐานที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการกิจกรรมการเล่นของท้องถิ่นในชุมชนดุสิตาราม เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ สถานภาพสมรส และรายได้ต่อเดือน

อภิปรายผลการวิจัย

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทุนวัฒนธรรมด้านการละเล่นท้องถิ่นมีระดับการมีส่วนร่วมน้อย เมื่อเทียบภาพรวมของระดับการมีส่วนร่วมสูงสุด คือ การรับรู้และเข้าใจว่ามีทุนวัฒนธรรมด้านการละเล่น กระบี่ กระบอง กลองยาว แต่กับผูกพันกับการมีส่วนร่วมด้านการดำเนินกิจกรรมน้อยมาก ซึ่งให้เห็นว่า ประชาชนในชุมชนส่วนใหญ่รู้และเข้าใจว่ามีการละเล่นท้องถิ่นอยู่ แต่ไม่ร่วมทำกิจกรรมหรือส่งลูกหลานเข้ามาเรียนเพื่อสืบสาน โดยส่วนหนึ่งมีผลจากการที่คนดั้งเดิมได้ย้ายออกจากชุมชนเป็นส่วนใหญ่ (วิทยา นุชรักษา, 2558: สัมภาษณ์) ส่วนคนที่อยู่ดั้งเดิมที่ยังคงสืบสานเป็นรุ่นพ่อรุ่นแม่ พอถึงรุ่นลูกไม่สามารถให้ลูกหลานเห็นความสำคัญวัฒนธรรมเหล่านี้ได้ และพ่อแม่ก็ส่งลูกหลานเรียนสูงให้ทำงานราชการ รัฐวิสาหกิจ และเอกชนที่สามารถหาเลี้ยงชีพได้ตามบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป (ประจวบ ทองคำสุก, 2558: สัมภาษณ์) ปัจจัยภายนอกทำให้วัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไป เป็นต้นว่า ลักษณะของประชากร การย้ายถิ่นของประชากรและความแตกต่างขององค์ประกอบของประชากรเป็นปัจจัยสำคัญ อีกประเด็นคือการลดน้อยถอยลงไปของการละเล่นท้องถิ่นแบบดั้งเดิมเป็นเพราะตัวผู้สืบทอดเองต้องปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนที่เคร่งครัด ปัจจุบันเยาวชนรุ่นใหม่มีความอดทนยังมีน้อย การเข้มงวดตามระเบียบแบบแผนจึงเป็นเรื่องยากสำหรับผู้สืบทอดรุ่นต่อมา (สมสุข ทองคำสุก และกิ้ง ใจแก้ว, 2558: สัมภาษณ์) ทั้งนี้เมื่อชุมชนหลงเหลือการละเล่นกระบี่กระบอง กลองยาวการได้รับการสนับสนุนในการพัฒนาและการจัดการทุนทางวัฒนธรรมการละเล่นท้องถิ่นจากหน่วยงานรัฐและหน่วยงานอื่น ๆ จึงไม่ได้ให้ความสำคัญนัก นอกจากนี้การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการกิจกรรมการละเล่นท้องถิ่นอยู่ระดับน้อย โดยเฉพาะการร่วมคิดและแสดงความคิดเห็น การร่วมดำเนินการยิ่งน้อยลงไป โดยเฉพาะมีความขัดแย้งทางความคิดของกลุ่มผู้นำชุมชนและประชาชนทำให้ขาดการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาชุมชนน้อยลงไป การพัฒนาโดยการขับเคลื่อนงานของชุมชนโดยคณะกรรมการชุมชนจึงเป็นเพียงการประคับประคองไปตามบทบาทหน้าที่ยังขาดการกำหนดทิศทางการพัฒนาโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนด้วยซึ่งตรงกันข้ามกับคณะกรรมการในพื้นที่เขตดุสิตซึ่งเป็นพื้นที่กรุงเทพมหานครเช่นกันการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนมีมาก ทั้งร่วมคิด ค้นหาปัญหา ร่วมลงทุนปฏิบัติ ร่วมวางแผนและร่วมติดตามประเมิน อยู่ในระดับที่มากทุกประเด็น (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2552: 129) แต่ถึงอย่างไรคนที่มีส่วนร่วมในการจัดการกิจกรรมการละเล่นท้องถิ่นจะเป็นผู้เฒ่าผู้แก่เจ้าของบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชน อาศัยอยู่ในชุมชน ซึ่งปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการกิจกรรมการละเล่นของท้องถิ่นในชุมชนคูสีตาราม เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ สถานภาพสมรส และรายได้ต่อเดือน ซึ่งไม่แตกต่างจากการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ตลาดน้ำบางน้อยเพื่อให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเพียงระดับปานกลางค่อนข้างน้อยและมีปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้แก่ อายุ อาชีพ รายได้ต่อเดือน ดังนั้นเมื่อปัจจัยด้านอายุ อาชีพที่เป็นไปตามรายได้ต่อเดือนมีความแตกต่างกันย่อมส่งผลให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาและการจัดการของชุมชนแตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับกิจกรรมการเล่นท้องถิ่นและชุมชน เช่น ผู้สืบทอด ประชาชน ชุมชน โรงเรียน วัด หน่วยงานรัฐ จำเป็นต้องเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้นเพื่อให้เกิดความยั่งยืนและสร้างความเข้าใจเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้โดยเริ่มตั้งแต่กระบวนการร่วมคิด วางแผน ปฏิบัติ แก้ปัญหา ตามผล รับประโยชน์ ทั้งนี้ควรใช้การบูรณาการร่วมกันด้วยแนวคิดการพัฒนาพื้นที่แบบ “บวร” บ้าน วัด โรงเรียน มหาวิทยาลัย เข้าไปมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนคุณิตารามให้มีการสืบสานต่อได้อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด. (2552). *การมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร*. งานวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด. (2555). *การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือนของประชาชนในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร*. งานวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- สุริชัย หวันแก้ว. (2538). *วัฒนธรรมและการก่อรูปก่อร่างของ วัฒนธรรมประจำชาติไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสรี พงศ์พิศ. (2529). *คืนสู่รากเหง้า: ทางเลือกและทัศนะวิจารณ์ว่าด้วยภูมิปัญญาชาวบ้าน*. กรุงเทพฯ: เทียนวรรณ.
- สำนักงานเขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร, ฝ่ายพัฒนาชุมชน. (2555). *การสำรวจ ข้อมูล ณ วันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ.2555*.
- สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.). (2554). *นโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัย ของชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2555-2559)*. กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย. (เอกสารอัดสำเนา).
- สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม. (2552). *แผนแม่บทวัฒนธรรมแห่งชาติ (พ.ศ. 2550-2559)*. กรุงเทพฯ: กระทรวงวัฒนธรรม.
- วิทยา นุชรักษา. (2558). สัมภาษณ์. ที่ชุมชนคุณิตาราม กรุงเทพมหานคร. วันที่ 2 เมษายน พ.ศ.2558.
- ประจวบ ทองคำสุก. (2558). สัมภาษณ์. ที่ชุมชนคุณิตาราม กรุงเทพมหานคร. วันที่ 8 พฤษภาคม พ.ศ.2558.
- สมสุข ทองคำสุก. (2558). สัมภาษณ์. ที่ชุมชนคุณิตาราม กรุงเทพมหานคร. วันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ.2558.
- กิ้ง ใจแก้ว. (2558). สัมภาษณ์. ที่ชุมชนคุณิตาราม กรุงเทพมหานคร. วันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ.2558.
- Yamane, Taro. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. 3 rd ed., Tokyo: Harper.